

DEN ROMANTISKE HAVE PÅ

Sanderumgaard

HAVELIVET.DK har valgt at følge Sanderumgaard og Susanne Vind i en artikelserie over et år, fordi netop Sanderumgaard gemmer på en, i den brede offentlighed, velbevaret have-hemmelighed, som i næsten 200 år har fået lov at sove Tornerosesøvn. En have-hemmelighed som HAVELIVET.DKs læsere forhåbentlig vil få stor glæde og indsigt i at følge, og en Tornerosesøvn, som nu skal vækkes til live igen

TEKST & FOTO SUSANNE VIND, WWW.SANDERUMGAARD.DK

1. Sanderumgaard
2. Pans Hoved

I denne artikel kommer vi ind på nogle af de mange mindesmærker Johan Bülow lod opføre i sin have, og vi kommer tættere på mennesket Johan Bülow som reformvenlig landmand og en mand af oplysningstiden.

Norske Hytte – Fiskerhytten - Kildehytten – Sommerlyst – Johanneslyst - Marieshvile – Runestenen - Julies Urne og Pans Tempel er bare nogle af de poetiske navne, man støder på, når man beskæftiger sig med Sanderumgaards Romantiske Have. Navnene dækker over pavilloner og mindesmærker som Johan Bülow lod opføre i sin have, og hvert navn fortæller sin egen historie om den ånd og stemning Johan Bülow ønskede at skabe på stedet. De fleste af pavillonerne og mindesmærkerne er for længst forsvundet, men navnene har igennem generationer levet videre hos de personer, der har beboet Sanderumgaard, og altid skabt en særlig stemning af mystik og hemmelighedsfuldhed i haven.

Johanneslyst og Marieshvile husker os på, at her regerede Johan og Else Marie, og hvis man ellers kan læse runer, finder man ud af at runestenen må være falsk, idet inskriptionen lyder således: "Johan Bülow opreiste denne Steen. E.M Hoppe var hans kiere Kone – Glem dem ei".

“DE FLESTE AF PAVILLONERNE OG MINDESMÆRKERNE ER FOR LÆNGST FORSVUNDET, MEN NAVNENE HAR IGJENNEM GENERATIONER LEVET VIDERE HOS DE PERSONER, DER HAR BEBOET SANDERUMGAARD”

På denne elegante facon, efterlod Johan Bülow sig mindesmærker over ham selv og hans kone, som den dag i dag præger haven. Johan Bülow var, som nævnt i forrige artikel, frimurer, og navnet Johannes henleder hermed også den indviede frimurers opmærksomhed hen på Johannes Døberen og evangelisten Johannes, der begge havde stor betydning i det frimureriske tankesæt.

Julies Urne har en anderledes trist historie, idet Julie var deres eneste barn, som døde kun 8 år gammel. Urnen stod centralt placeret i haven på en lille ø i søen, ikke langt fra huset. Ofte var den beklædt med en blomsterranke, og Johan Bülow sørgede for, at den optræder på flere malerier og tegninger af haven.

Går man i dag en tur i haven og kommer forbi stammen på den gamle Elm, opdager man pludselig et stenhoved, som ved nærmere syn viser sig at have både fuldskæg og horn i panden! Dette hoved som forestiller Pan, skovens gud og vogter, er det eneste, der er tilbage af Pans Tempel, som Johan Bülow lod opføre i havens sydligste afgrænsning, smukt placeret på en lille høj, og spejlende sig i en sø. Templet er i dag erstattet af et monument rejst over den nuværende ejers oldeforældre, Adelgunde og Sophus Vind. ▶

Norske Hytte var anlagt på en kunstig høj, og omkranset af grantræer. Norge var på den tid stadig en del af Danmark, og Johan Bülow's eneste udenlandsrejse gik til Norge i hans tid hos Frederik VI. Dette må have gjort et stort indtryk på ham, for det må have krævet en god fantasi at forestille sig Norges barske landskab i Sanderumgaards flade og sumpede område. Professor Christian Molbech, som havde været Bülow's lærer på Sorø Akademi, beskriver i en vandring i haven i 1808 området omkring Norske Hytte således: "Her, i Skovens stille Eensomhed, kunne vi hvile nogle Øiebliske, og drømme os langt borte fra det sted, hvorfra vi gik ud; thi Hytten, med sine ubeklædte Vægge af Tømmerstokke, og sine simple Træbænke, sætter os hen i Fieldlandene, hvor disse Boliger havde hjemme".

"Her faar man kun Vand", står der kunstfærdigt skrevet på et lille skilt, der hang over Kildehytten. Et par meter derfra kunne man selv hente vandet i kilden, hvis man var blevet tørstig oven på vandringen i haven. Den beskedne hytte og opfordringen til at drikke vand, stod i fin overensstemmelse med Johan Bülow's egne idealer om at leve et enkelt, arbejdsomt og landligt liv i pagt med naturen.

Det aktive og arbejdsomme liv som Johan Bülow førte efter at have været flyttet til Fyn, kom i høj grad til udtryk i hans arbejde med at moderniserer land og skovbruget på Sanderumgaard. Gården var i højeste grad forsømt og forfalden ved købet i 1793, så der lå en stor arbejdsopgave i at få bygningerne istandsat og fornyet og jordene forbedret. Politisk var der sket store forandringer inden for godsejernes og bøndernes vilkår, så for en ægte søn af oplysningstiden, var der mange spændende muligheder for forbedringer.

Bønderne havde i mange år levet under fuldstændig urimelige vilkår på grund af stavnbåndets indførelse i 1733. Som fæstebonde måtte man udføre hoveri, en slags pligtarbejde som ydelse til godsejeren, ofte med den konsekvens at bonden ikke havde tid til at passe egne marker. Man betalte en urimelig høj afgift til godsejeren, som gik videre til staten, med det resultat at de fleste bønder levede på et eksistensminimum. Fæstebønderne havde ingen mulighed for at forlade deres gård og søge lykken andre steder, og godsejeren kunne til enhver tid afstraffe fæstebonden f. eks. i form af den forhadte træhest, smide ham i fængsel eller indskrive ham til militæret. Resultatet var, at bonden levede et forkuet, fattigt og initiativløst liv, uden udsigter for at kunne undslippe.

"HER, I SKOVENS STILLE EENSOMHED, KUNNE VI HVILE NOGLE ØIEBLISKE, OG DRØMME OS LANGT BORTE FRA DET STED, HVORFRA VI GIK UD"

Da Frederik VI ved et statskup kom til magten i 1784, havde han reformvenlige oplysningsmænd som Christian Ditlev Reventlow, Andreas Peter Bernstorff og Christian

Colbjørnsen bag sig. De nedsatte, stærkt støttet af Kongen, en landbokommission, og konsekvensen blev en afskaffelse af stavnbåndet i 1788. Johan Bülow fulgte som hofmand med på sidelinjen uden at vide, at han godt 10 år senere ville implementere selvsamme idealer i sit eget spirende landbrug.

Den 12. september 1795 skriver Johan Bülow i sin dagbog: "Davindes bymarker blev udskiftede og inddelte, ved hvilken lejlighed jeg lod Bønderne forsamle her på gården, og tilspurgte dem om de havde noget i anledningen af udskiftningen at erindre eller klage over, men de var alle tilfredse. Omkostningerne ved den hele forretning har jeg betalt. Gid det må blive til Bøndernes nytte". Det var vigtigt for Johan Bülow at højne bøndernes bevidsthed om deres eget værd, gennem uddannelse,

1. Familiemonument
2. Postkort med Norsk Hytte

forbedring af levevilkårene samt en indførelse i den kristne tro. Hver aften holdt han andagt for godsets ansatte, hvor man læste i biblen og hørte salmesang! Han oprettede planteskole og gartneri, hvor aflæggere blev delt ud til omegnens bønder, og han byggede gode huse til gårdens folk. Der blev også bygget en skole i Davinde landsby og anlagt festplads på Sanderumgaard, så bønderne kunne tage sig en svingom!

En gæst som var på besøg beskriver en udflyttergård således: "Den var smukkere, lysere og bequommere end nogen, jeg har seet, omgivet af popler og med en net haug; han (Johan Bülow) blev modtaget med glæde, gik overalt omkring med Konen i Stuer, Kjøkken og Hauge, besaae hendes Tøier, og gav hende gode Raad og Formaninger".

Knap 20 år senere skriver Johan Bülow videre i sin dagbog: "I den Tid jeg har beboet dette Sted, har jeg gjort Alt, hvad der stod i min magt for at gjøre Godsets Bønder lykkelige. Hele Godset har jeg på min Bekostning udskiftet, Gaarde og Huse

har jeg udflyttet og opbygget – Skovene har jeg fredet, mange 1000 Træer plantet og opelsket i samme, mange 100 Favne Steengjærder og flere 1000 Favne fjordvolde sat og beplantet, nye Vejje anlagt...". Det var en tilfreds landmand og haveejer, som skrev disse ord.

I næste artikel bevæger vi os ind i nutiden, og starten på det, der er blevet til restaureringen og nyfortolkningen af Johan Bülow's Romantiske Have. ■

Info

...OM SANDERUMGAARD
Sanderumgaards Romantiske Have åbner for publikum 26. maj 2010. Information om haven kan læses på www.sanderumgaard.dk

